

*До разової спеціалізованої вченої ради
Державного біотехнологічного університету*

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу

Семенова Олександра Олександровича

на тему «Обліково-інформаційне забезпечення управління виробничим потенціалом аграрних підприємств», виконану та подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 071 – Облік і оподаткування з галузі знань 07 – Управління та адміністрування

1. Актуальність теми дослідження

Ефективність стратегічного управління виробничим потенціалом аграрного підприємства значною мірою залежить від якості інформаційного забезпечення операційних процесів, зокрема формування облікових даних, управлінської звітності, аналітичного оцінювання, прогнозування та моніторингу результатів прийнятих рішень. В умовах трансформації галузі посилюється потреба у достовірній, системній та своєчасній інформації про стан виробничого потенціалу підприємства, його використання та перспективи розвитку. Відповідно, актуалізується проблема удосконалення організації облікових масивів та забезпечення їхньої належної відповідності інформаційним запитам управління.

Важливого значення набуває супровід процесів спостереження та фіксації структурних змін виробничого потенціалу, оскільки повнота і релевантність відомостей визначають обґрунтованість бізнес-кроків. Наявність концептуальних розривів між бухгалтерськими показниками та потребами адміністрування, недостатня узгодженість інформаційних потоків і складність комплексного аналізу виробничого потенціалу підприємства підтверджують необхідність модернізації обліково-інформаційного забезпечення стратегічного управління його формуванням та ефективним використанням.

З огляду на зазначене дисертаційна робота Семенова О.О., спрямована на поглиблення теоретичних засад, розширення методичного інструментарію та розроблення практичних рекомендацій щодо розвитку обліково-інформаційного забезпечення управління виробничим потенціалом аграрних підприємств в умовах сучасних економічних трансформацій, є безумовно актуальною, своєчасною та має вагоме науково-практичне значення.

2. Зв'язок дисертаційної роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри обліку, аудиту та оподаткування Державного біотехнологічного

університету, зокрема: ініціативної теми «Інформаційно-аналітичний сервіс управління підприємствами торгівлі в умовах цифрової трансформації економіки» (номер державної реєстрації 0121U114565), у межах якої автором досліджено теоретико-методологічні засади концептуалізації інформаційно-аналітичного сервісу управління підприємствами; ініціативної теми «Удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення дослідження соціально-економічного розвитку аграрного сектору економіки на макро- і мікрорівні» (номер державної реєстрації 0121U113132), де автором обґрунтовано комплексні методичні підходи до трансформації системи макроекономічного моніторингу та оцінювання ефективності розвитку аграрного сектору.

3. Наукова новизна результатів дослідження

Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження утворює цілісну систему і полягає у розвитку теоретико-методичних та прикладних положень щодо формування обліково-інформаційного забезпечення управління виробничим потенціалом аграрних підприємств в умовах цифрової трансформації економіки та воєнних викликів.

Характеризуючи рівень новизни представлених результатів, слід зазначити, що авторський підхід, на відміну від поширених у науковій літературі ресурсно-орієнтованих підходів до трактування та оцінювання виробничого потенціалу, передбачає його розгляд як цілісного об'єкта бухгалтерського й управлінського обліку та стратегічного управління. Запропонована концептуальна побудова формує безперервний інформаційно-аналітичний цикл, у межах якого бухгалтерський облік, управлінська звітність, аналітичне оцінювання, прогнозування, моніторинг і стратегічне планування функціонують як взаємопов'язані складові єдиної системи управління виробничим потенціалом аграрного підприємства.

У межах удосконалення існуючого науково-методичного інструментарію результатами, що заслуговують на особливу увагу, є:

- науково-методичний підхід до формування облікової політики щодо виробничого потенціалу аграрних підприємств, який передбачає інтеграцію ресурсної, кадрової, технологічної, організаційної та інноваційної складових потенціалу в систему бухгалтерського й управлінського обліку шляхом структуризації об'єктів обліку, інформаційних потоків та аналітичних показників, що створює методичне підґрунтя для стратегічного управління виробничим потенціалом;

- методичний підхід до формалізації та моніторингу виробничого потенціалу в системі управлінського обліку, побудований на чотирирівневій формалізації за станами наявного, реалізованого, нереалізованого та втраченого потенціалу, використанні облікових паспортів, матриці моніторингу та інтегрованої управлінської звітності, що забезпечує системну ідентифікацію резервів розвитку та втрат виробничого потенціалу;

– методичні положення формування інтегрованої системи управлінської звітності про виробничий потенціал, що передбачають взаємопов'язане представлення інформації про його наявний, реалізований, нереалізований та втрачений стан, визначення інформаційного наповнення звітів, користувачів, періодичності їх формування та взаємозв'язків із системою управлінського обліку для забезпечення оперативних, тактичних і стратегічних управлінських рішень;

– інформаційно-аналітичне забезпечення стратегічного управління виробничим потенціалом аграрних підприємств, сформоване на основі інтеграції фінансового та управлінського обліку, інформаційно-аналітичної архітектури, інтелектуального аналітичного модуля, управлінської звітності та цифрових інформаційних потоків, що забезпечує комплексне інформаційне супроводження розвитку виробничого потенціалу, моделювання стратегічних альтернатив та своєчасне виявлення резервів.

Рівень «набуло подальшого розвитку» охоплює результати, спрямовані на поглиблення теоретичного та методичного забезпечення управління виробничим потенціалом, зокрема: понятійно-категоріальний апарат бухгалтерського обліку виробничого потенціалу шляхом уточнення його економічної сутності як структурно-функціональної системи ресурсів, компетенцій та умов їх використання, що забезпечує трансформацію ресурсної бази у виробничі результати й стратегічну стійкість підприємства; інструментарій інтегрованого оцінювання виробничого потенціалу аграрних підприємств через систему взаємопов'язаних субіндексів ресурсного, кадрового, технологічного, організаційного та інноваційного потенціалів, інтегральний індекс розвитку, шкалу інтерпретації результатів і матрицю управлінських реакцій; теоретичні положення щодо трансформації облікової інформації в систему підтримки управлінських рішень на основі безперервного інформаційного циклу «облікові дані – аналітична інформація – управлінські знання – стратегічні рішення»; концептуальні засади стратегічного моніторингу виробничого потенціалу аграрних підприємств шляхом інтеграції діагностики, інтегрального оцінювання, прогнозування, сценарного моделювання, контролю реалізації управлінських рішень та оцінювання їх результативності в єдиний цикл стратегічного управління.

Сукупно представлені результати утворюють цілісну, логічно вибудовану систему наукового внеску здобувача, у якій розвиток понятійного апарату, облікової політики, методики формалізації та моніторингу, управлінської звітності, інтегрального оцінювання та стратегічного інформаційно-аналітичного забезпечення послідовно формує єдиний методологічний контур управління виробничим потенціалом аграрного підприємства.

4. Теоретичне та практичне значення результатів дослідження

Теоретичне значення дисертаційної роботи полягає у розвитку теоретико-методичних засад бухгалтерського та управлінського обліку, економічного аналізу й стратегічного управління у фокусі формування обліково-інформаційного

забезпечення управління виробничим потенціалом аграрних підприємств. Автором сформовано системний підхід, у межах якого виробничий потенціал розглядається як самостійний об'єкт інформаційного забезпечення, а його ресурсна, кадрова, технологічна, організаційна та інноваційна складові інтегруються у єдиний контур обліку, оцінювання, моніторингу та стратегічного управління.

Важливим результатом дослідження є сформована архітектура методичних рішень, що забезпечує послідовне перетворення облікових даних на аналітичну інформацію та управлінські знання. На особливу увагу заслуговують удосконалений підхід до формування облікової політики щодо виробничого потенціалу, чотирирівнева формалізація його стану, інтегрована система управлінської звітності, методика інтегрального оцінювання з використанням системи взаємопов'язаних субіндексів, а також концептуальні положення стратегічного моніторингу. Їх поєднання створює методичне підґрунтя для безперервного інформаційно-аналітичного циклу «облік – оцінювання – прогнозування – моніторинг – стратегічне планування – управлінське рішення» та підвищує обґрунтованість управління розвитком виробничого потенціалу аграрних підприємств.

Практична спрямованість одержаних результатів підтверджується їх безпосереднім впровадженням у діяльність ТОВ «ЗМІВ-АГРО» щодо формування взаємозв'язку між складовими виробничого потенціалу та об'єктами бухгалтерського обліку й інтеграції фінансового та управлінського обліку (довідка № 27 від 28.11.2025 р.); ТОВ «Балаклія ХІП» щодо формування структурно-логічної моделі взаємозв'язку компонентів виробничого потенціалу та інтегрованої інформаційно-аналітичної моделі управління (довідка № 36 від 01.12.2025 р.); ТОВ «КАРАТ-АГРО» щодо вдосконалення положення про облікову політику та застосування методичного підходу до інтегрального оцінювання виробничого потенціалу (довідка № 05/03–17 від 05.03.2026 р.). Результати дисертаційного дослідження також використано в освітньому процесі Державного біотехнологічного університету під час оновлення навчально-методичного забезпечення та викладання дисциплін «Аналіз господарської діяльності», «Статистика», «Інформаційні системи і технології в обліку», «Управлінський облік» (акт впровадження від 15.04.2026 р.).

Викладене засвідчує належний рівень теоретичної розробленості та практичної затребуваності результатів дисертації, а також їх придатність для використання у системах обліково-інформаційного забезпечення стратегічного управління виробничим потенціалом аграрних підприємств.

5. Повнота викладення наукових положень у відкритому друці та апробація результатів дослідження

Основні наукові положення та результати дисертаційної роботи достатньою мірою висвітлені у відкритому друці та пройшли належну апробацію в науковому середовищі. За результатами проведеного дослідження здобувачем

опубліковано 10 наукових праць, з яких 4 статті у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України, та 6 тез доповідей у збірниках матеріалів міжнародних науково-практичних конференцій. Тематична спрямованість опублікованих праць охоплює ключові положення дисертації, зокрема розвиток теоретичних засад виробничого потенціалу аграрних підприємств, формування обліково-інформаційного забезпечення його управління, удосконалення облікової політики, формалізацію та моніторинг виробничого потенціалу, його інтегральне оцінювання, формування управлінської звітності та розвиток стратегічного інформаційно-аналітичного забезпечення.

Апробація результатів дослідження здійснювалася у межах 6 науково-практичних конференцій різного рівня, зокрема міжнародних конференцій, проведених у Харкові, Києві, Вінниці та Кракові у 2023–2026 рр. Основні положення дисертації були представлено та обговорено на конференціях, присвячених проблемам сталого розвитку економіки, розвитку бізнесу в умовах європейської інтеграції, продовольчої безпеки України, впливу цифрових технологій на розвиток суспільства, фінансових та інноваційно-інвестиційних процесів, а також європейської архітектури сталого розвитку.

Структура та зміст опублікованих наукових праць, їх тематична відповідність основним положенням дисертації, а також апробація результатів на науково-комунікативних майданчиках різного рівня засвідчують належний рівень повноти оприлюднення, обговорення та наукової апробації результатів дослідження, їх обґрунтованість і репрезентативність.

6. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та пропозицій дисертації

Наукові положення, висновки та пропозиції дисертаційного дослідження характеризуються належним рівнем обґрунтованості, що забезпечується послідовним поєднанням загальнонаукових і спеціальних методів відповідно до визначених завдань дослідження. На теоретичному рівні застосування методів узагальнення, наукової абстракції, аналізу та синтезу, історичного, логічного і системного підходів забезпечило дослідження економічної природи виробничого потенціалу, систематизацію наукових підходів до його трактування, уточнення понятійно-категоріального апарату та обґрунтування його структурно-функціональної сутності як об'єкта бухгалтерського обліку й стратегічного управління. Системний розгляд взаємозв'язків між ресурсною, кадровою, технологічною, організаційною та інноваційною складовими створив належне підґрунтя для формування концептуальних положень обліково-інформаційного забезпечення управління виробничим потенціалом.

На методичному рівні використання структурно-функціонального аналізу, моделювання та графічного методу дозволило розробити архітектуру інтегрованої інформаційної системи, концептуальну модель стратегічного

моніторингу, інформаційно-аналітичну архітектуру, інтелектуальний аналітичний модуль, матрицю моніторингу та інші авторські моделі. Застосування методів бухгалтерського моделювання забезпечило формування облікової моделі виробничого потенціалу, облікових паспортів, управлінських реєстрів та інтегрованої системи управлінської звітності, що створює інформаційне підґрунтя для виявлення стану, резервів і втрат виробничого потенціалу та їх урахування в управлінських рішеннях.

Важливою складовою обґрунтованості результатів є застосування методу інтегрального оцінювання, за допомогою якого сформовано інтегральний індекс розвитку виробничого потенціалу на основі взаємопов'язаного врахування його ресурсної, кадрової, технологічної, організаційної та інноваційної складових. Розроблення шкали інтерпретації результатів і матриці управлінських реакцій забезпечило можливість переведення результатів кількісного оцінювання у конкретні орієнтири для прийняття управлінських рішень. Використання методів експертних оцінок і порівняльного аналізу додатково сприяло обґрунтуванню системи показників, визначенню інформаційної значущості складових виробничого потенціалу та формуванню відповідних управлінських рекомендацій. Для систематизації, узагальнення й наочного представлення результатів дослідження використанні порівняльний, табличний та графічний методи.

Особливої уваги заслуговує сформований у дисертації підхід до стратегічного моніторингу виробничого потенціалу, який поєднує процедури діагностики, інтегрального оцінювання, прогнозування, сценарного моделювання, контролю реалізації управлінських рішень та оцінювання їх результативності. Така побудова забезпечує функціонування обліково-інформаційного забезпечення як безперервного циклу та посилює взаємозв'язок бухгалтерського обліку, управлінської звітності, аналітичного оцінювання і стратегічного планування.

Достовірність отриманих результатів також підтверджується репрезентативною джерельною базою, глибоким критичним аналізом наукового доробку попередників і логічною несуперечливістю висновків дисертації, а також всебічною апробацією ключових положень роботи на міжнародних науково-практичних конференціях, публікацією матеріалів у рецензованих виданнях та позитивними актами про впровадження результатів у практичну діяльність та освітній процес.

Сукупність використаного методичного інструментарію, логічна послідовність проведеного дослідження та узгодженість отриманих результатів із визначеними завданнями дають підстави вважати наукові положення, висновки і пропозиції дисертації достатньо обґрунтованими та достовірними.

7. Структура та зміст дисертації, завершеність та відповідність вимогам

Представлена дисертаційна робота має чітко вибудовану, логічно

завершену архітектуру, підпорядковану досягненню поставленої мети та розв'язанню визначених завдань. Структурно дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 179 найменувань та 8 додатків.

У вступі здобувачем належним чином обґрунтовано актуальність обраного напряму наукового пошуку, сформульовано мету та завдання дослідження, визначено його об'єкт і предмет, охарактеризовано методи дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення одержаних результатів, а також наведено відомості про їх апробацію та впровадження.

Перший розділ орієнтований на розкриття теоретичних основ обліково-інформаційного забезпечення управління виробничим потенціалом підприємств. У його межах досліджено економічну природу, структуру та особливості формування виробничого потенціалу, розглянуто підходи до формування інформаційно-аналітичних моделей його управління та систематизовано методи оцінки виробничого потенціалу підприємств.

Другий розділ присвячено методичним аспектам облікового забезпечення управління виробничим потенціалом аграрних підприємств. Авторські розробки охоплюють формування облікової політики підприємства щодо компонентів виробничого потенціалу, удосконалення облікового формування інформації про виробничий потенціал, а також розроблення методичного підходу до його формалізації та моніторингу в системі управлінського обліку.

Третій розділ має науково-прикладну спрямованість та присвячений формуванню інформаційно-аналітичного забезпечення розвитку виробничого потенціалу аграрних підприємств. У його межах обґрунтовано обліково-інформаційний підхід до підтримки управлінських рішень щодо виробничого потенціалу, розвинуто методичні положення його інтегральної оцінки та сформовано інформаційно-аналітичне забезпечення стратегічного управління розвитком виробничого потенціалу.

Матеріал усіх трьох розділів є взаємопов'язаним, теоретичні положення послідовно трансформуються в методичні розробки та завершуються конкретними прикладними рекомендаціями. Поставлені завдання виконано у повному обсязі, сформульовані висновки відображають основні результати дослідження, а структура дисертації підтверджує її внутрішню логічність, цілісність та завершеність.

Зміст, логіка викладення наукових положень та прикладні результати роботи відповідають чинним вимогам до дисертаційних досліджень, а одержані результати характеризуються належним рівнем наукової новизни, обґрунтованості та практичної значущості.

7. Відсутність / наявність порушень академічної доброчесності

Детальне опрацювання тексту дисертаційної роботи, ознайомлення з результатами перевірки рукопису ліцензійною системою на наявність текстових

запозичень та аналіз оприлюднених наукових праць здобувача дають підстави стверджувати, що дисертацію виконано з дотриманням принципів академічної доброчесності та вимог наукової етики. Використані в роботі наукові джерела, статистичні дані, нормативно-правові матеріали та результати досліджень інших авторів належним чином ідентифіковані та супроводжуються відповідними посиланнями. Запозичені положення й цитати відокремлено від авторського тексту, а бібліографічне оформлення використаних джерел здійснено відповідно до встановлених вимог.

Дисертаційне дослідження має самостійний характер, а його результати отримані автором із дотриманням нормативних та етичних засад здійснення наукової діяльності. За результатами проведеної експертизи об'єктивних підстав для встановлення фактів академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації даних, неправомірного використання результатів інших дослідників або інших порушень академічної доброчесності не виявлено.

8. Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

Попри позитивну оцінку результатів дослідження слід зазначити, що дисертаційна робота Семенова О.О. містить певні положення, що запрошують до наукової дискусії та потребують додаткового обґрунтування та аргументації, зокрема:

1. Обґрунтовуючи у підрозділі 1.2 інтегровану інформаційно-аналітичну модель управління виробничим потенціалом аграрного підприємства (рис. 1.6) та описуючи її прогностичний блок (рис. 1.8), автор слушно наголошує на важливості сценарного моделювання і факторного аналізу кліматичних та ринкових ризиків. Водночас наукову й практичну цінність цієї моделі суттєво збагатило б ширше розкриття методичного інструментарію координації та усунення можливих суперечностей між оперативним управлінським обліком і прогностичними розрахунками;

2. Схвально оцінюючи обґрунтований у підрозділі 2.1 методичний контур облікової політики та структуру відповідного Положення (рис. 2.9, додаток А), варто зазначити, що прикладну завершеність роботи суттєво посилили б рекомендації щодо легітимізації запропонованої моделі на практиці;

3. Подані у додатку Ж форми управлінської звітності суттєво посилюють прикладне значення дисертації, водночас науковий інтерес викликає глибше методологічне обґрунтування їхньої архітекtonіки, особливо зважаючи на адаптивність запропонованих звітів до різних за масштабами обсягів діяльності підприємств агросектору та маркерів ідентифікації змін у розрізі окремих складових потенціалу;

4. Запропонована у таблиці 3.6 п'ятирівнева шкала інтерпретації інтегрального індексу є цікавою авторською розробкою, водночас бажаним є її додаткове методологічне роз'яснення, зокрема щодо принципів визначення меж інтервалів (0,20; 0,40; 0,60; 0,80);

5. У підрозділі 3.3 здобувачем розроблено концептуальну архітектуру п'ятирівневої стратегічної інформаційно-аналітичної системи управління розвитком виробничого потенціалу (рис. 3.10) та конкретизовано зміст і методичні інструменти кожного з них (табл. 3.10). Разом з тим у контексті її практичної реалізації доречним було б уточнення аспектів програмно-технічної сумісності при інтеграції первинних облікових даних із модулями сценарного моделювання.

В цілому, висловлені дискусійні положення та зауваження мають переважно рекомендаційний характер і не применшують високу наукову новизну та беззаперечне прикладне значення отриманих здобувачем результатів.

9. Загальний висновок

Дисертаційна робота Семенова Олександра Олександровича на тему: «Обліково-інформаційне забезпечення управління виробничим потенціалом аграрних підприємств» є самостійно виконаною та завершеною науковою працею, у якій розв'язано важливе наукове завдання щодо розвитку теоретико-методичних положень та розроблення практичних рекомендацій з формування обліково-інформаційного забезпечення управління виробничим потенціалом аграрних підприємств в умовах цифрової трансформації економіки та воєнних викликів.

За своєю актуальністю, науково-теоретичним рівнем, обґрунтованістю основних положень, новизною, обсягом публікацій у фахових виданнях та практичним значенням одержаних результатів дисертаційна робота повністю відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти» (із змінами та доповненнями, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 03 травня 2024 року № 507), а її автор – Семенов Олександр Олександрович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» з галузі знань 07 «Управління та адміністрування».

Рецензент:

доцент кафедри обліку, аудиту
та оподаткування Державного
біотехнологічного університету,
кандидат економічних наук, доцент

Роман ОСТАПЕНКО

Роман Остапенко
СВІДЧУЮ
Керівник відділу діловодства ДБТУ
Олена Мельник